

**ENEMMÄN
KUIN TUHAT
MAHDOLLISUUTTA
Siikalatvan
varhaiskasvatus-
suunnitelma**

**ENEMMÄN KUIN TUHAT
MAHDOLLISUUTTA
Siikalatvan
varhaiskasvatussuunnitelma**

SISÄLLYSLUETTELO

SAATTEEKSI	4
1. VARHAISKASVATUKSEN LÄHTÖKOHDAT	6
1.1 Perhe ja varhaiskasvatuspalvelut	6
1.2 Arvot	7
1.3 Hyvinvoiva lapsi	8
1.4 Kasvatus- ja oppimisenäkemykset	9
1.5 Oppimisympäristö	10
1.6 Kasvattaja ja kasvattajayhteisö	11
2. KASVATUSKUMPPANUUS	12
3. SIIKALATVAN SEUTUKUNNAN YHTEISTYÖ	13
3.1 Varhaiskasvatuksen toimijoita	13
3.2 Päivähoidon seutukunnallinen yhteistyö	14
3.3 Moniammatillinen yhteistyön kehittäminen	15
4. VARHAINEN JA ERITYINEN TUKEA VARHAISKASVATUKSESSA	17
4.1 Varhainen tuki	17
4.2 Erityinen tuki	18
4.3 Siikalatvan seutukunnallinen erityisvarhaiskasvatuksen verkosto	19
5. ERI KIELI - JA KULTTUURITAUSTAISET LAPSET	20
6. VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
6.1 Kieli ja vuorovaikutus	21
6.2 Leikki	22
6.3 Liikunta	23
6.4 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen	25
6.5 Tutkiminen	26
7. VARHAISKASVATUKSEN ORIENTAATIO	27
7.1 Matemaattinen orientaatio	27
7.2 Luonnontieteellinen orientaatio	28
7.3 Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio	29
7.4 Esteettinen orientaatio	30
7.5 Eettinen orientaatio	31
7.6 Uskonnollis-katsomuksellinen	32
ESIMERKKI ORIENTAATIOISTA	33
Vesselit, 3-5 vuotiaat, ryhmän ruokailu Vaarintalon päiväkodissa	33
8. SEURANTA JA ARVIOINTI	34
LÄHTEET	35

SAATTEEKSI

Siikalatvan seutukuntaan kuuluu kuusi kuntaa (Haapavesi, Kestilä, Piippola, Pulkkila, Pyhäntä ja Rantsila). Seutukunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on luoda ja kehittää yhteisiä ja samansuuntaisia toimintatapoja koko seutukunnan varhaiskasvatuspalveluille. Tämä seutukunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma koskee alle kouluikäisiä lapsia.

Seutukunnallisen varhaiskasvatussuunnitelmamme laatimista ovat ohjanneet Laki lasten päivähoidosta (36/1973), Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset (2002), Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) ja Esiopetussuunnitelman perusteet (2000). Siikalatvan seutukunnan varhaiskasvatussuunnitelma on tehty yhteistyössä lähinnä päivähoiton työntekijöiden kesken, mutta suunnitelman laadintaan on osallistunut myös eri tahoja varhaiskasvatuksen alueelta sekä päivähoidossa olevien lasten vanhempia. Suunnitelman valmistelun konsultaation ja koulutuksen järjestäjänä on toiminut Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus LaatuVa-hankkeen myötä.

Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Alueellisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoite on varmistaa, että varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta, laatu ja kehittäminen näkyvät kuntien kokonaisstrategisten kehittämissinjausten sisällöissä, kuntien elinvoimaisuuden ylläpitäjänä ja hyvinvoinnin mittaajana. Tärkeinä tavoitteina on myös lisätä vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksessa, sekä lisätä henkilöstön ammatillista tietoisuutta ja moniammatillista yhteistyötä. Varhaiskasvatus nähdään oppimispolun ja elämän kivi jalakana. Varhaiskasvatussuunnitelma liittyy varhaislapsuuden kasvatuksellisen merkityksen osaksi elinikäistä oppimista.

Tämä varhaiskasvatussuunnitelma tulee olemaan apuväline jokaiselle varhaiskasvatuksen työntekijälle. Tavoitteenamme on, että suunnitelma tavoittaa kaikki alle kouluikäisten lasten kanssa toimivat ja toiminnasta päättävät tahot sekä kotihoidossa olevien lasten vanhemmat.

Seutukunnallinen varhaiskasvatussuunnitelmamme keskittyy niihin kysymyksiin, joissa seudullinen yhteistyö tuo alueen palveluihin laatua ja yhdenmukaisuutta.

Seutukunnan varhaiskasvatussuunnitelma tarkentuu ja konkretisoituu kunkin kunnan, jokaisen yksikön ja lopulta lapsen omaksi varhaiskasvatussuunnitelmaksi.

Tämä varhaiskasvatussuunnitelma rakentuu siten, että

- luvussa 1 käsitellään varhaiskasvatuksen lähtökohtia
- luvussa 2 kerrotaan vanhempien ja kasvattajien välisestä yhteistyöstä eli kasvatuskumppanuudesta.
- Luvussa 3 kuvataan seutukunnan välistä yhteistyötä ja
- luvussa 4 selvitetään varhaista ja erityistä tukea varhaiskasvatuksessa.
- Luvussa 5 kerrotaan kieli ja kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatuksesta,
- luku 6 sisältää varhaiskasvatuksen keskeiset pedagogiset menetelmät ja
- luku 7 sisältää varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot ja toteuttamisen.
- viimeinen luku 8 käsittelee tämän varhaiskasvatussuunnitelman seuranta, arviointia ja kehittämistä.

1. VARHAISKASVATUKSEN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Perhe ja varhaiskasvatuspalvelut

Lapsella ja perheellä on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuspalvelut tukevat perheiden kasvatustyötä lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Jokaisella lapsella on subjektiivinen päivähoito-oikeus (kts. päivähoitolaki, liite 1). Vanhemmilla on mahdollisuus osallistua monipuolisten palveluiden kehittämiseen perheiden tarpeita vastaaviksi. Alueen varhaiskasvatuspalvelut vaihtelevat kunnittain jonkin verran. Kaikissa kunnissa perheillä on mahdollisuus valita lapsilleen kunnallinen päivähoito tai lastenhoidon tuki. Kunnallisia päivähoitopalveluita ovat perhepäivähoito, ryhmäperhepäivähoito ja päiväkotihoito. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan myös ennaltaehkäisevää, korjaavaa ja erityispedagogista kasvatustyötä. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat tällöin lastenneuvola, perheneuvola, sosiaalityö, lapsiperheiden kotipalvelu, lastensuojelu ja erityispedagoginen konsultatio.

Laadukkaan varhaiskasvatustyön edellytyksenä on riittävä ja koulutettu henkilöstö, jolla on mahdollisuus ammattitaidon jatkuvaan kehittämiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Siikalatvan seutukunnassa tarvitaan laaja-alaista yhteistyötä turvaamaan monipuoliset varhaiskasvatuspalvelut.

Päivähoidon lisäksi erilaisia varhaiskasvatuspalveluja Siikalatvan alueella ovat myös muiden lautakuntien alle kouluikäisille lapsille tarjoamat palvelut, kansalais- ja musiikkiopistot, seurakuntien ja eri järjestöjen järjestämät lasten kerhot, harrastuspiirit, perhekahvilat, perhetapahtumat, lastenhoitopalvelut ja leikkikenttätoiminta ym.

*Kiire juttu
Esikoululainen askarteli ja sanoi "Minä oon nopia tekkeen"
Opettaja kysyi: "Mihin sulla on kiire?"
"No ei mihinkään, minä oon nopia, sillä siisti.
Oon oma itteni"*

1.2 Arvot

Seutukunnan alueella vanhemmille suunnattujen kyselyiden ja henkilöstön keskustelujen pohjalta nousi tärkeimpinä esille seuraavia arvoja.

Lapsella on oikeus:

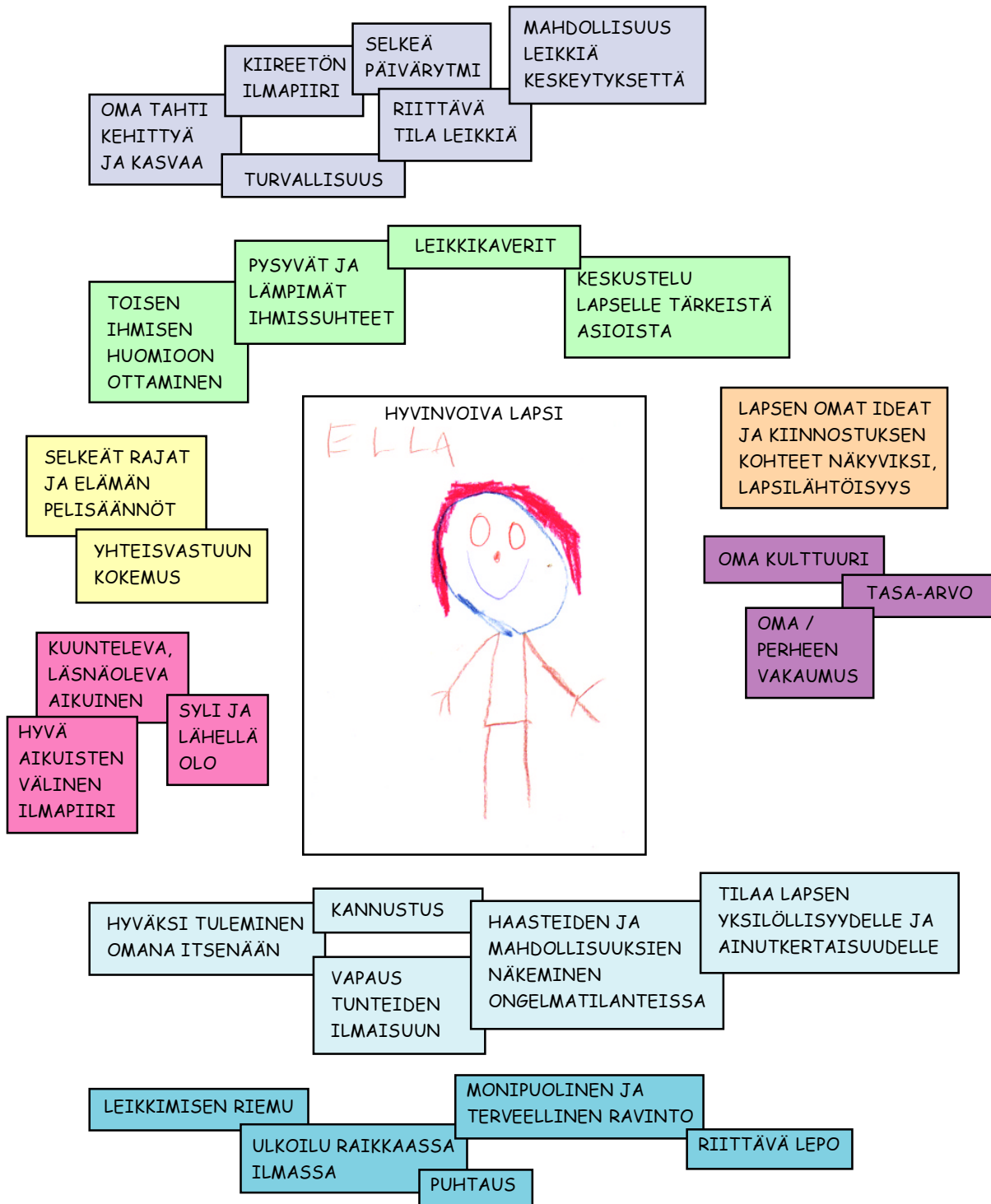
- terveelliseen ja turvalliseen kasvuympäristöön
- myönteiseen, kiireettömään ja kannustavaan ilmapiiriin
- yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen
- tasa-arvoiseen kohteluun
- oman mielipiteen ilmaisuun
- turvallisiin ja pysyviin ihmissuhteisiin
- omaan kulttuuriin, äidinkieleen, uskontoon ja katsomukseen

Arvot näkyvät varhaiskasvatuksen arjessa ja ovat pohja kaikelle suunnittelulle ja toiminnalle.

1.3 Hyvinvoiva lapsi

Hyvinvoivaa lasta kuvaavat määrittelyt konkretisoivat edellä esitettyjä arvoja. Hyvinvoivan lapsen elämään kuuluu varhaiskasvatuksessa seuraavia asioita:

Lapsi voi hyvin, kun hänellä on hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen mahdollisuudet.

1.4 Kasvatus- ja oppimisenäkemykset

Lapsi oppii leikkimällä jäljittelemällä, liikkumalla ja tutkimalla sekä ilmaisemalla itseään taiteellisen kokemisen ja tekemisen kautta. Oppimista tapahtuu parhaiten silloin kun lapsi on itse kiinnostunut ja asia on hänelle merkityksellinen. Varhaislapsuudessa kertyvät kokemukset ja havainnot luovat pohjaa uuden oppimiselle. Varhaiskasvatuksen ja kodin yhteinen tehtävä onkin säilyttää oppimisen ilo niin, että halu oppimiseen säilyy läpi elämän.

Koti on lapsen ensisijainen kasvamisen ja oppimisen paikka, jossa luodaan hyvän elämän perusta. Turvallinen koti ja läheiset ihmissuhteet ovat lapselle ensiarvoisen tärkeitä. Tasapainoinen perhe-elämä antaa parhaat lähtökohdat myös uuden oppimiseen. Varhaiskasvatuksen työntekijöillä tavoitteena on luottamuksellinen ja avoin yhteistyösuhde perheiden kanssa. Tällöin työntekijät saavat tarvitsemaansa tukea lasten vanhemmilta, samalla vanhemmuus tulee tuetuksi.

Kasvattajan tehtävänä on vaalia lapsuutta siten, että lapsi saa rauhassa kasvaa ja itsenäistyä kehitystasonsa mukaisesti niin, että hän aikuisena kykenee vastaamaan itsestään ja läheisistään. Kasvattaja antaa lapselle tilaa toimia ja kehittyä omana ainutlaatuisena itsenään. Kun lapsi suhtautuu myönteisesti itseensä, hän kykenee ottamaan huomioon myös muita ja välittämään toisista.

Lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi on hyvä, että leikki-ikäisellä lapsella on mahdollisuus kuulua johonkin vertaisryhmään, jossa hänellä on turvalliset suhteet ikäisiinsä lapsiin ja aikuisiin.

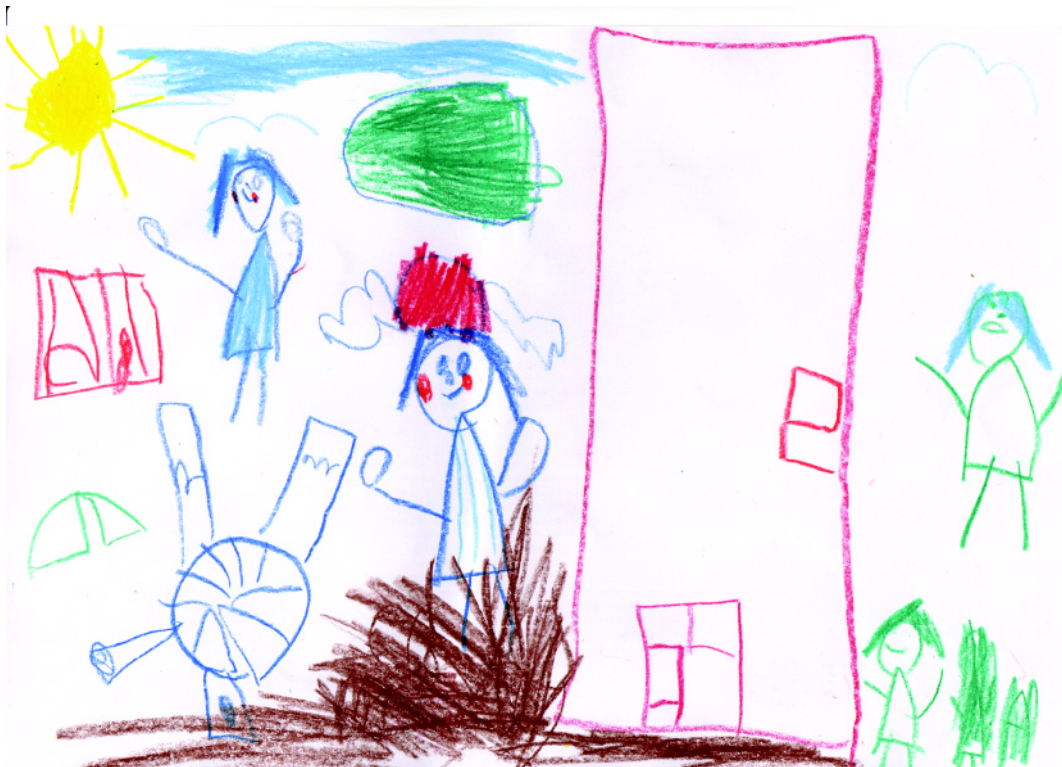
1.5 Oppimisympäristö

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään ja laadukkaaseen oppimisympäristöön. Oppimisympäristöön kuuluvat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset puitteet.

Hyvä ja laadukas oppimisympäristö:

- turvallinen ja viihtyisä, haasteellinen, uteliaisuutta herättävä ja oppimiseen innostava
- tarjoaa mahdollisuuden monipuoliseen toimintaan sekä ohjattuun että lapsen omaehtoiseen leikkiin
- on ilmapiiriltään avoin, vastaanottava, kiireetön ja myönteinen sekä tarjoaa pysyvät ihmissuhteet
- on lapsen kunnioittavasti ja arvostavasti suhtautuva sekä lapsen itsetuntoa vahvistava
- opettaa näkemään ongelmat kasvun mahdollisuuksina

Hyvän ja laadukkaan oppimisympäristön toimivuus edellyttää henkilöstön jatkuvaa oman työn arviointia yksin ja työyhteisössä sekä yhdessä vanhempien kanssa.

1.6 Kasvattaja ja kasvattajayhteisö

Varhaiskasvattajan on tärkeää tiedostaa oma kasvattajuuteensa ja omat arvonsa sekä eettiset periaatteensa. Varhaiskasvatuksessa kasvattaja sitoutuu työhönsä välittäen aidosti lapsen tunteista ja tarpeista. Kasvattajan tehtävänä on havainnoida jokaista lasta ja lasten toimintaa hyödyntäen sitä lapsen tai lapsiryhmän parhaaksi.

Varhaiskasvatuksessa kasvattajat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhteistyössä vanhempien kanssa. Kasvattaja keskustelee säännöllisesti vanhempien kanssa lapsen arjesta ja niistä iloista ja huolista, joita lapsen arkeen kuuluu.

Kasvattaja pyrkii jatkuvasti kehittämään ammatillista osaamistaan ja arvostamaan omaa kokemustaan. Riittävä täydennyskoulutus on osa ammatillisuuden kehittämistä.

Varhaiskasvatuksessa työkavereiden ja työyhteisön tuki ja yhdessä tekeminen sekä "yhteenhiileen" puhaltaminen ovat aina lapsen eduksi.

2. KASVATUSKUMPPANUUS

Vanhemmat ja kaikki kasvattajat toimivat yhdessä lapsen parhaaksi. Heillä on yhteinen päämäärä, jonka eteen tehdään työtä yhdessä. Hyvä yhteistyö edellyttää avointa ilmapiiriä sekä toistensa tuntemista ja kunnioittamista. Yhteistyössä on tärkeää, että saadaan syntymään luottamukselliset välit.

Kasvatuskumppanuutta etsitään yhdessä ja se on erinäköistä eri toimijoiden välillä. Hyvään kasvatuskumppanuuteen kuuluvat aina kunnioitus, luottamus ja tasavertaisuus.

Vanhemmat ovat kiinnostuneita lastensa asioista ja he toimivat yhteistyössä muiden lasta kasvattavien kanssa. Säännöllinen yhteistyö on erittäin tärkeää. Vanhemmat haluavat aitoa palautetta lapsestaan - pienetkin asiat ovat tärkeitä. Tarvitaan aikaa ja useampia keskusteluja vanhempien kanssa, jotta heidän ns. hiljainen tieto tulee esille.

Vanhemmilla on mahdollisuus tarvitessaan saada tukea kasvatustyössään. Kasvatuskeskusteluiden avulla tutustutaan niin vanhempien kuin muiden yhteistyötahojen kasvatuserittelyyn ja luodaan yhteistä ymmärrystä lapsesta. Avoin ilmapiiri esimerkiksi päivähoitopaikassa vaikuttaa siihen kuinka helppo vanhempien on puhua työntekijöiden kanssa mieltä askarruttavista asioista. Vastausta kysymyksiin mietitään yhdessä. Myönteisessä ilmapiirissä vanhemmat kokevat, että heitä kuunnellaan ja he voivat puhua luottamuksellisesti. Myönteinen palaute kannustaa ja aito palaute lisää luottamusta. Kun yhteistyö toimii, niin uskalletaan ottaa puheeksi vaikeatkin asiat ja nostaa esiin esimerkiksi lapsen erityisen tuen tarve.

Toimiva kasvatuskumppanuus edistää lapsen hyvinvointia sekä tasapainoista kasvua ja kehitystä. Kasvatuskumppanit yhdistävät osaamisensa ja tietämyksensä lapsesta. Yhteisymmärrys sekä kasvatuksen johdonmukaisuus luo lapselle turvallisuuden tunteen.

3. SIIKALATVAN SEUTUKUNNAN YHTEISTYÖ

3.1 Varhaiskasvatuksen toimijoita

Siikalatvan seutukunnan kunnissa päivähoitoa järjestetään eri muodoissa: päiväkotihoidona, perhepäivähoitona tai ryhmäperhepäivähoitona. Kunnallisen perhepäivähoitajan voi täyttyvin kriteerein saada myös hoitolasten omaan kotiin. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja sitä järjestetään kunnissa sekä päivähoidon että koulujen yhteydessä. Muita alueen varhaiskasvatuspalvelujen tuottajia ja niiden tarjoamaan toimintaa on esitelty jo luvussa 1.1.

Päivähoidon henkilöstöön päiväkodeissa kuuluu lastentarhanopettajia, lastenhoitajia, ryhmäavustajia ja tarvittaessa henkilökohtaisia avustajia. Lisäksi päiväkodin henkilöstöön kuuluu keittiöhenkilökunta ja siistijät.

Ryhmäperhepäiväkodeissa työskentelee perhepäivähoitajia, ja ryhmäperhepäiväkodin koosta riippuen myös lastenhoitajia.

Perhepäivähoitajia työskentelee myös omassa kodissaan tai lasten kotona. Heiltä edellytetään perhepäivähoitajan kurssin tai ammattitutkinnon suorittamista.

Päivähoidon järjestämässä esiopetuksessa opettajina toimivat lastentarhanopettajat. Tarvittaessa ryhmässä on muuta hoito- ja kasvatushenkilöstöä.

Haapaveden kaupungilla on erityislastentarhanopettajan virka. Seutukunnallisena ja valtakunnallisena tavoitteena on saada erityislastentarhanopettajan palvelut kaikkien lasten saataville koko seutukunnan alueelle (Päivähoitolaki muutos 2006).

Siikalatvan seutukunnan alueella toimiva varhaiskasvatuksen henkilöstö esitetään tarkemmin kuntien omissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

3.2 Päivähoidon seutukunnallinen yhteistyö

Siikalatvan alueen varhaiskasvatuksen henkilöstö on toteuttanut yhteistyötä useissa eri muodoissa.

Kuntien päivähoidon ohjaajat ovat kokoontuneet usean vuoden ajan yhteisiin palavereihin. Nykyisin yhteiset tapaamiset ovat säännöllisiä ja niissä käsitellään yhteisiä ajankohtaisia asioita ja pyritään yhtenäistämään käytäntöjä.

Seutukunnassa kunnat ovat osallistuneet erilaisiin projekteihin esimerkiksi SYKE - hankkeeseen (seudullisen yhteistyön kehittäminen erityisvarhaiskasvatuksessa) ja LaatuVa - hankkeeseen (laatua varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi). Päivähoidon henkilöstö on kokoontunut Varhaiskasvatussuunnitelmatyöskentelyssä koko seutukunnan alueella yhteisiin tapaamisiin eri ammattialoittain. Ajatus yhteisistä tapaamisista on noussut esiin arjen tarpeista vaihtaa ajatuksia ja pohtia työtään muiden samaa työtä tekevien kanssa. Kokoontumiset ovat osoittautuneet ammatillisesti tarpeellisiksi ja ovat saaneet hyvää palautetta työntekijöiltä. Koko seutukunnan henkilöstölle järjestetään yhteistä koulutusta.

Muuta yhteistyötä kuntien välillä ovat erilaiset yhteiset toiminnalliset tapahtumat mm. koko perheen ulkoilutapahtumat, retket ja vierailut.

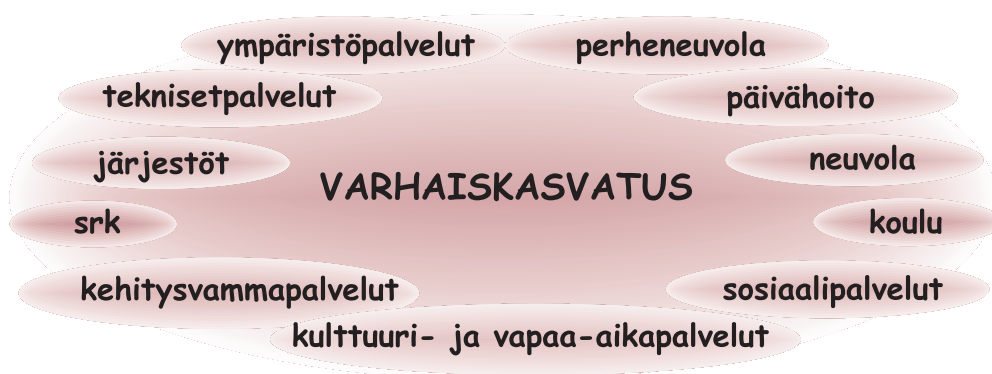

Kestilän ja Pulkkilan perhepäivähoidon yhteinen ulkoilutapahtuma "Lumikki".

3.3 Moniammatillinen yhteistyön kehittäminen

Siikalatvan kunnissa erityisenä tavoitteena on moniammatillisen yhteistyön tehostaminen ennaltaehkäisevässä työssä lapsiperheissä. Jokaisessa kunnassa tulisi olla pienten lasten hyvinvointityöryhmä, johon kuuluu eri ammattialojen edustajia. Tavoitteena on myös seutukunnallisen perhetyön kehittäminen sekä moniammatillisen yhteistyöverkoston vahvistaminen.

Kaavio keskeisimmistä yhteistyökumppaneista

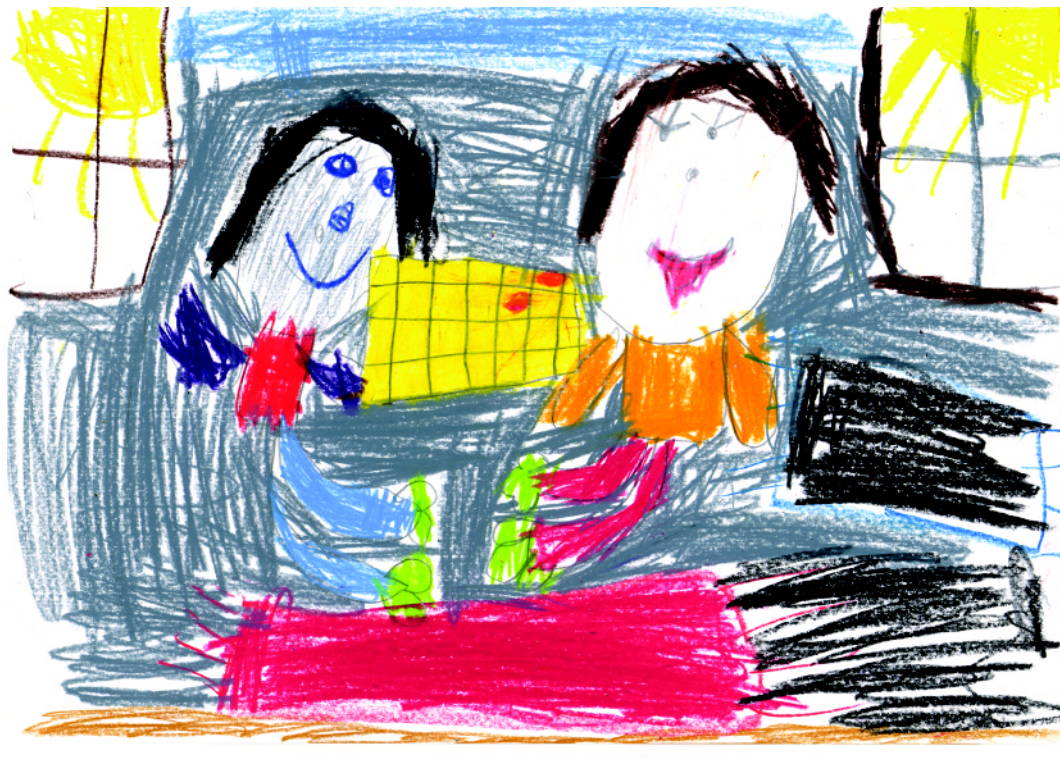

Eri ammattialojen yhteistyö on edellytys laadukkaalle varhaiskasvatukselle.

Siikalatvan seutukunnassa on meneillään SIIKE-hanke, Siikalatvan seutukunnan sosiaali- ja terveystyöpalveluiden kehittämishanke, jonka tavoitteena on alueen terveyden/hyvinvoinnin edistämisen strategian tekeminen ja Terveys 2015-kansanterveysohjelman toimeenpanon edistäminen.

Hankkeen myötä Siikalatvan lastenneuvolat ovat mukana Oulun Eteläisen lastenneuvolatyön kehittämishankkeessa, jonka tavoitteena on saada moniammatillisesta verkostotyöstä voimaa lasten ja nuorten hyvinvointiin Siikalatvalla. Hankkeen yhtenä kehittämistehtävänä on saada lastenneuvolakäytännöt uuden ohjeistuksen mukaiseksi ja yhtenäiseksi koko Siikalatvan alueella. Hankkeen aikana kehitetään perheen, päivähoidon ja lastenneuvolan välistä yhteistyötä mm. ikäkausitarkastusten osalta. Kehittäminen tähtää kokonaisvaltaisempaan kuvaan lapsesta ja hänen kehityksestään.

Siike-hankkeeseen kuuluu myös seudullisen lasten ja nuorten hyvinvointistrategian laatiminen moniammatillisena yhteistyönä. Laadintatyö suoritetaan hyvinvoinnin tieto -taito koulutuksen ja työpajatyöskentelyn avulla n. 40 osallistujan voimin. Kolmantena osa-alueena Siike-hankkeessa on sosiaalipalveluiden seudullinen yhtenäistäminen sekä arviointimittareiden laatiminen sosiaalipalveluihin.

4. VARHAINEN JA ERITYINEN TUKEA VARHAISKASVATUKSESSA

Kehityksen riskitekijöitä ennaltaehkäiseviä työmuotoja ovat nk. varhainen havaitseminen ja varhaisen tuen antaminen sekä erityisen tuen tarjoaminen riittävän ajoissa. Näissä menetelmissä on moniammatillinen yhteistyö erityisen keskeistä.

4.1 Varhainen tuki

Varhaisella tuella tarkoitetaan lapsen varhaisvuosina tapahtuvaa tukemista sekä mahdollisimman varhain aloitettavia tukitoimia. Lapsen kasvun ja kehityksen riskitekijöiden tunnistaminen ja ennaltaehkäiseminen ovat oleellinen osa varhaista tukea, joka edellyttää lapsen yksilöllistä tukemista päivittäisessä toiminnassa sekä työyhteisön toiminnan ja kasvatusympäristön tietoista arviointia ja kehittämistä.

Käytännössä näiden menetelmien onnistunut toteuttaminen lähtee yhteistyöstä vanhempien kanssa, johon muut asiantuntijat tulevat mukaan.

Siikalatvan seutukunnassa on kehitetty varhaisen tuen järjestämisen mallia SYKE hankkeena, ja työtä jatketaan Liisa Heinämäen Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämismallikokoelman (2005) mukaan.

Lapsi saa myös erityistä tukea varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä, vaikkei kuuluisikaan erityiskasvatukseen piiriin. Lapsen tarvitsema tuki tuodaan siihen toimintaympäristöön jossa lapsi on. Tämä merkitsee esimerkiksi sitä, että Siikalatvan alueella pyritään kehittämään varhaisen- ja erityisen tuen osalta yhteisiä palveluja niin, että tasa-arvoinen palvelujen saatavuus toteutuu varhaiskasvatusikäisten lasten tarpeiden mukaisesti. Tämä koskee erityislastentarhanopettajan palvelujen saatavuutta niin alle kouluikäisen lapsen tarpeiden kuin henkilöstön konsultaatiotarpeenkin kannalta. Samoin huomioidaan perheneuvolapalveluiden riittävyys seutukunnan alueella.

4.2 Erityinen tuki

Erityinen tuki on perusosaamisen ja varhaisen tuen lisäksi erityisosaamista edellyttävää, suunnitelmallista ja yksilöllistä lapsen tukemista ja tavoitteellista yhteistyötä lapsen muiden tukipalveluiden kanssa. (Heinämäki 2005, 9-10).

Erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevalla lapsella tarkoitetaan lapsia, jotka fyysisen, psyykkisen, ja / tai sosiaalisen kehityksensä takia tarvitsevat erityisiä hoidollisia, kasvatuksellisia ja / tai opetuksellisia tukitoimia kehityksensä tueksi. Tällaisilla lapsilla on vaikeuksia esimerkiksi tunne-elämän, käyttäytymisen, oppimisen, puheen, tarkkaavaisuuden tai liikkumisen alueella. Pitkäaikaissairaudet, aistitoimintojen häiriöt ja kehitysvammaisuus edellyttävät erityistä tukea.

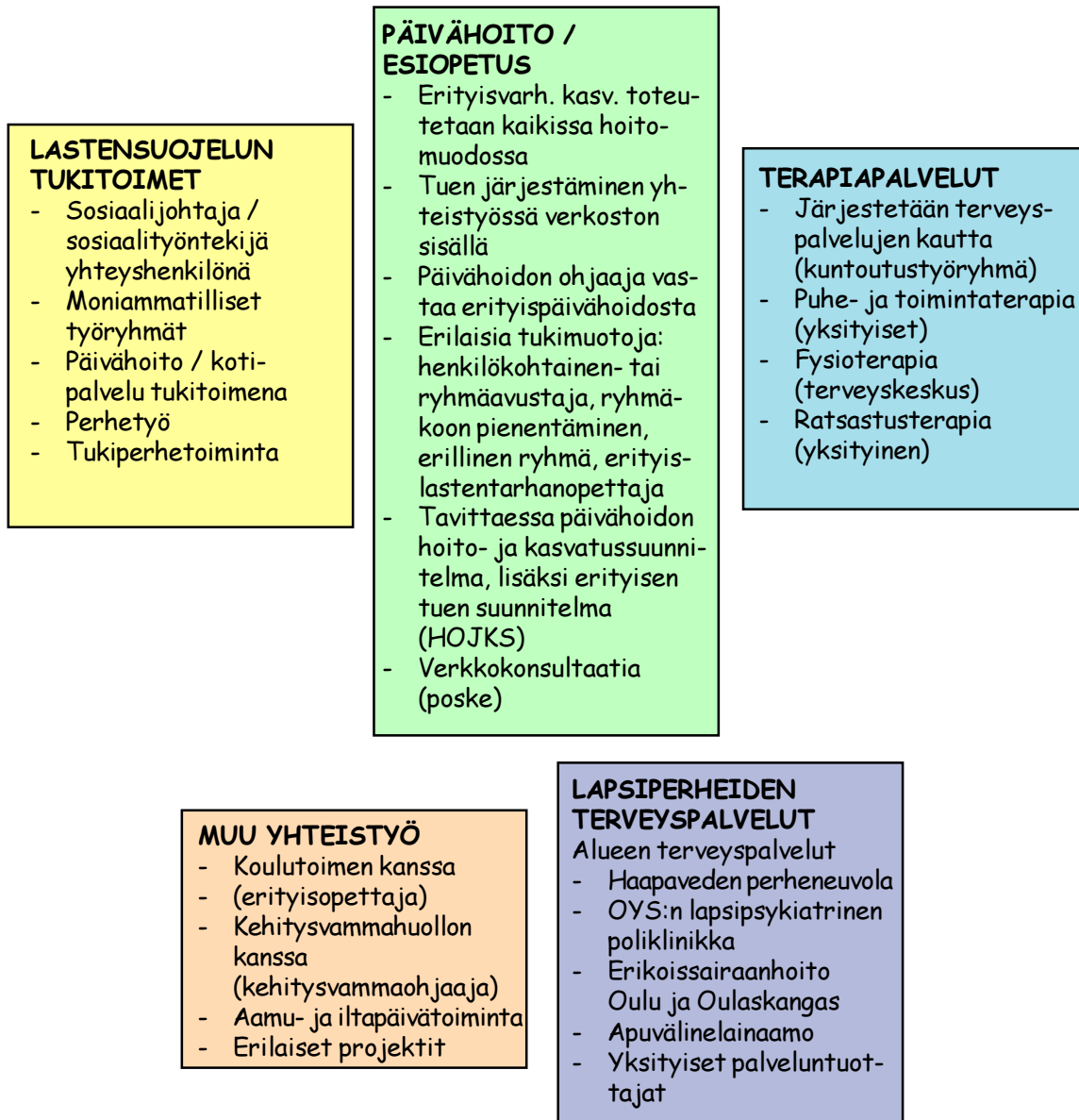
Erityisen tuen tarve voi syntyä tilanteessa, jossa lapsen kasvuolot vaarantuvat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä.

Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet, tukipalveluiden riittävyys ja niiden jatkuvuus. Erityistä tukea tarvitseville lapsille laaditaan kuntoutussuunnitelma yhdessä vanhempien ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

4.3 Siikalatvan seutukunnallinen erityisvarhaiskasvatuksen verkosto

Siikalatvan seutukunnassa erityisvarhaiskasvatuksen verkostoon kuuluvat päivähoito ja esiopetus, terapiapalvelut, lapsiperheiden terveysterveystoimet sekä lastensuojelun tukitoimet ja muu yhteistyö eri tahojen kanssa.

Siikalatvan seutukuntaan tarvitaan erityisvarhaiskasvatuksen kehittämiseen ja konsultointiin kiertävä erityislastentarhanopettaja.

5. ERI KIELI - JA KULTTUURITAUSTAISET LAPSET

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisilla lapsilla tarkoitetaan esimerkiksi saamelaisia, romaneja, viittomakielisiä sekä maahanmuuttajataustaisia lapsia. Näiden perheiden lapsilla tulee olla mahdollisuus kasvaa omaan kulttuuriin ja suomalaiseen yhteiskuntaan.

Varhaiskasvatus perustuu yleisiin varhaiskasvatuksen tavoitteisiin, tasa-arvoisuuteen ja lapsen kulttuurisen taustan ja äidinkielen huomioimiseen. Varhaiskasvatusta järjestetään tavallisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä, jolloin lapsi kuuluu ryhmään, jossa lapsen sosiaalisia kontakteja tuetaan. Lapsella on mahdollisuus oppia suomen kieltä ja suomalaista kulttuuria arkipäiväntilanteissa. Lapsen omaan kulttuuriin, elämäntapoihin ja historiaan perehdytään ja niitä arvostetaan, jolloin lapsen myönteistä kehitymistä kaksikieliseksi ja -kulttuuriseksi tuetaan. Varhaiskasvatuksessa lasta rohkaistaan käyttämään omaa äidinkieltään.

Vastuu lapsen äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti omalla perheellä.

Viime vuosina seutukunnan alueelle on muuttanut useita eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsiperheitä. Osa perheistä on muuttanut pysyvästi alueelle ja osa perheistä esimerkiksi vanhempien opiskelujen ajaksi.

6. VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kuvataan lapsen luontaisia tapoja toimia, jotka ovat myös varhaiskasvatuksen keskeisiä pedagogisia menetelmiä.

6.1 Kieli ja vuorovaikutus

Lapsen kielellinen kehitys alkaa jo vauvaiässä. Myöhemmin kielen avulla lapsi hankkii tietoa ympäristöstään ja kieli toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen, ajatusten ja tunteiden viestintävälineenä. Aikuinen toimii kielellisenä mallina lapselle ja turvalliset ihmissuhteet edistävät lapsen kielellistä kehitystä.

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on lasten kielellisten valmiuksien kehittäminen siten, että lasta tuetaan ilmaisemaan itseään, tunteitaan, ajatuksiaan ja olemaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Hyvät vuorovaikutustaidot edistävät lasta muodostamaan sosiaalisen verkoston.

Leikillä ja saduilla on varhaislapsuudessa erityinen merkitys lapsen kielen kehityksen ja maailmankuvan syntymiselle. Varhaiskasvatuksessa kielen kehitystä tuetaan esimerkiksi laulamalla, loruillemalla, riimittelemällä, satuja lukemalla, juttelemalla. Myös aikuisen eleillä ja ilmeillä on tärkeä kielen ja vuorovaikutuksen kehittymisessä. Monilla tavallisilla asioilla voi vaikuttaa lapsen kielen kehitykseen.

6.2 Leikki

Leikki on lapselle ominaista toimintaa ja leikkimällä lapsi tutkii ympäristöään. Leikki tuottaa lapselle iloa ja leikin avulla lapsi käsittelee kokemuksiaan, tunteitaan sekä kokeilee leikissä taitojaan ja osaamistaan. Lapsi leikkii asioita, jotka mietityttävät häntä. Leikki on lapselle luonnollinen tapa ilmaista itseään. Leikkiessään lapsi oppii ymmärtämään oikean ja väärän merkityksen, harjoittelee oikeassa elämässä tapahtuvia asioita, käsittelee pelkoja ja tunteitaan. Leikkiessä kehittyy myös sosiaalisuus, pettymysten sietäminen, riitojen selvittely, toisten huomioiminen ja ohjeiden mukaan toimiminen. Lapsen leikki alkaa leluihin ja esineisiin tutustumisesta ja kehittyessään muotoutuu yhteisleikiksi.

Kasvattaja luo leikille mahdollisuudet; aikaa, tilaa, rauhaa sekä riittävät ja monipuoliset leikkivälineet sekä mahdollisuudet leikin jatkumiselle ja kehittymiselle. Kasvattajalla on tärkeä rooli turvallisuuden tuojana ja tarvittaessa leikin alkuun saattajana, osallistujana tai ulkopuolisena havainnoijana. Havainnoimalla lapsen leikkiä kasvattaja saa arvokasta tietoa lapsen kehitystasosta ja sisäisestä maailmasta.

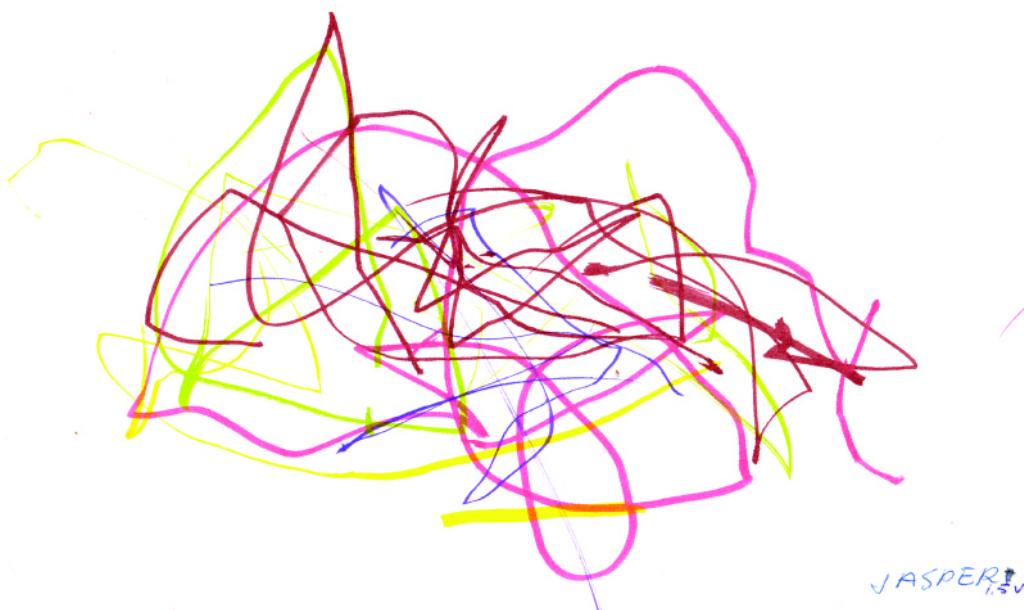
Oletteko te vain leikkineet tänään

Tämän materiaalin lähde on tuntematon. Kuvan idea on saatu tukholmalaisesta päiväkodistä.

6.3 Liikunta

”Päivittäinen liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta.”(Stakes 2003) Tämän päivän lapsuuteen kuuluvat, televisio, tietojen- ja pelikoneet, joiden ääressä lapsi istuu päivittäin useamman tunnin. Lyhyetkin matkat liikutaan autolla. Päivittäisen liikunnan väheneminen ja ravinnosta saatavan energian lisääntymisen johdosta ylipainoisten lasten määrä on lisääntynyt.

Lapsen tulisi liikkua vähintään 2 tuntia päivittäin. Liikkumisen tulisi olla reipasta ja riittävän kuormittavaa ja se voi koostua useasta lyhyestä liikuntajaksosta. Lapsen tulee saada päivittäin harjoitella liikunnallisia perustaitoja monipuolisesti eri ympäristöissä. Kun liikkumisen taidot kehittyvät, lapsi pystyy paremmin havainnoimaan ympäristöään.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on suunnitella ja järjestää tavoitteellista ja monipuolista liikuntakasvatusta päivittäin. Lasten yksilölliset erot huomioidaan ja lapsia kannustetaan ja rohkaistaan, annetaan mahdollisuus omaehtoiseen liikkumiseen niin sisällä kuin ulkona.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on luoda lapselle liikuntaan houkutteleva ympäristö, poistaa liikuntaa liittyviä esteitä ja opettaa turvallista liikkumista eri ympäristöissä. Pienillä ja halvoillakin ratkaisuuilla annetaan lapsille liikkumismahdollisuus; kierrätysmateriaalin käyttäminen esim. sanomalehtimailat sählyyn, perinneleikit; pallokuoppa, tervapata, metsäretket ym.

Perusvälineistöä on oltava riittävästi ja se on oltava helposti lapsen saatavilla myös omaehtoisen toiminnan aikana.

Vanhemmilla on suuri merkitys lasten liikkumisessa. Yhteistyö vanhempien ja varhaiskasvattajien kanssa antaa tietoa liikunnasta ja kannustaa vanhempia liikkumaan ja leikkimään lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen piirissä järjestetään perheliikuntatapahtumia esimerkiksi perheliikunta iltoja perinteisten ja uusien liikuntamuotojen parissa.

Jokainen aikuinen pystyy luomaan lapselle liikkumisen mahdollisuuksia!

Lasten hiihdot

Poika: "Kumma juttu. Mää sain hiihtokilpailusta kultamitalin, lusikan ja karkipussin, vaikka olin viimeinen! Kumma juttu!"

6.4 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen

Varhaiskasvatuksessa lapsella tulee olla mahdollisuus kokea ja osallistua musiikilliseen, kuvalliseen, tanssilliseen ja draamalliseen toimintaan. Lisäksi lapsen tulee saada kehittää kädentaitojaan ja perehtyä kirjallisuuden maailmaan. Peruskokemusten tarjoaminen näillä osa-alueilla tulee olla säännönmukaista ja luonnollinen osa lapsen elämää. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen rikastuttavat lapsen arvomaailmaa ja kasvattavat häntä toimimaan yksilönä ja ryhmän jäsenenä.

Jotta lapsi pääsisi tekemään taidetta, tulee häntä ohjaavalla aikuisella olla kyky kokeilla, onnistua, epäonnistua ja kehittyä vuorovaikutuksessa muiden aikuisten ja lasten kanssa. Aikuinen toimii mahdollistajana muokkaamalla ympäristön sellaiseksi, että se tarjoaa välineitä, toimintatapoja, aikaa, tilaa ja rauhaa. Näin rohkaistaan lasta tuntemaan, aistimaan ja kokeilemaan taiteen eri osa-alueita itselleen ominaisella tavalla. Kasvattaja ei tarjoa valmista maailmaa, vaan antaa lapsen löytää se itse. "Aikuinen voi huolehtia ovien avaamisesta mahdollisimman moniin suuntiin, eikä vain niihin, jotka hän on itse jättänyt avoimeksi" (K. Hakkola, S. Laitinen, M. Ovaska-Airasmaa: Lasten taidekasvatus, 1991, 9).

Kasvattaja huolehtii toiminnan säännöllisyydestä, jotta lapsi harjaantuisi taidoissaan. Kasvattaja osoittaa arvostavansa lapsen taiteellista prosessia dokumentoimalla ja antamalla mahdollisuuden tuotoksen esille tuomiseen hyväksyvässä ilmapiirissä. Kun lapsi huomaa, että aikuinen arvostaa lapsen tekemää työtä, hän uskalltaa oman kokemusmaailmansa kautta toteuttaa itseään entistä enemmän.

Kasvatusympäristön tulee tarjota työvälineitä, joita lapset tarvitsevat ja luoda sellainen kasvukulttuuri, jossa niiden hankkiminen mahdollistuu. Materiaalit ja välineet ovat lasten vapaassa käytössä. Esteettinen ympäristö tukee lapsen kauneuden tajua ja innostaa tutkimaan, kokeilemaan ja luomaan. Taide-elämykset monipuolistuvat yhteistyössä eri kulttuuritahojen kanssa.

6.5 Tutkiminen

Tutkiminen ja ihmettely ovat lapselle luontaista. Lapsen oma kokemusmaailma, mm. lähiympäristö ja luonto, tarjoavat mahdollisuuksia tutkimiseen.

Kasvattajan tehtävänä on kunnioittaa tutkivaa lasta:

- antamalla aikaa
- ajattelemalla ja pohtimalla asioita ääneen
- arvostamalla myös leikkiä tutkimisena
- antamalla lapsen kokeilla, pettyä, ponnistella
- ohjaamalla kysymysten tekoon
- rohkaisemalla käyttämään kaikkia aisteja
- tukemalla, kehumalla, positiivisesti kannustamalla
- järjestämällä avoin, monipuolinen ja kiinnostava ympäristö
- ymmärtämällä aikuisen rooli vuorovaikutuksessa vaihtelevana ja monipuolisena (opettaja, oppija, tarkkailija, kysyjä)
- arvostamalla lasten välistä vuorovaikutusta
- rohkaisemalla kokemaan, luomaan itse ja olemaan utelias antamalla tilaa mielikuvitukselle

Kasvattajan antamien mahdollisuuksien avulla lapsi kokee, että hänen tutkiva ihmettelynsä, kysymyksensä, pohdintansa ja toimintansa on merkityksellistä.

7. VARHAISKASVATUKSEN ORIENTAATIOT

Tässä luvussa kuvataan niitä varhaiskasvatuksen sisältöjä, joita käytetään arkipäivän työssä lapsen valloittaessa ja tutkiessa maailmaa.

7.1 Matemaattinen orientaatio

Matemaattisen kasvatuksen tavoitteena on leikinomaisesti arkipäivän tilanteissa tutustuttaa lapsi matematiikan maailmaan. Vertaamalla, päättelällä ja laskemalla lapsille tuttuja ja heitä kiinnostavien materiaalien, esineiden ja välineiden avulla lapsen matemaattiset taidot kehittyvät ja jäsentyvät.

Pöydällä on kaksi näkkileipää.

3 -vuotias lapsi sanoo:

"Minä otan näkkälin, vielä pienemmän."

Aikuinen osoittaa toista:

"Tämä on pienempi." "Onko tuo itompi?" ,

lapsi kysyy. Aikuinen nyökkää ja

lapsi ottaa pienemmän.

7.2 Luonnontieteellinen orientaatio

Luonnontieteellisen kasvatuksen tavoitteena on lapsen kanssa tutustua luontoon ja ympäristöön yhdessä havainnoimalla, tutkimalla ja kokeilemalla. On tärkeää, että lapsi oppii kunnioittamaan luontoa. Kasvattajan antama malli ohjaa lasta arvostamaan elinympäristöään. Siikalatvalla luonto on lähellä!

Esikoululaiset ovat poimimassa puolukoita.

Eräs poika huusi: " Tulukaa kattoon!

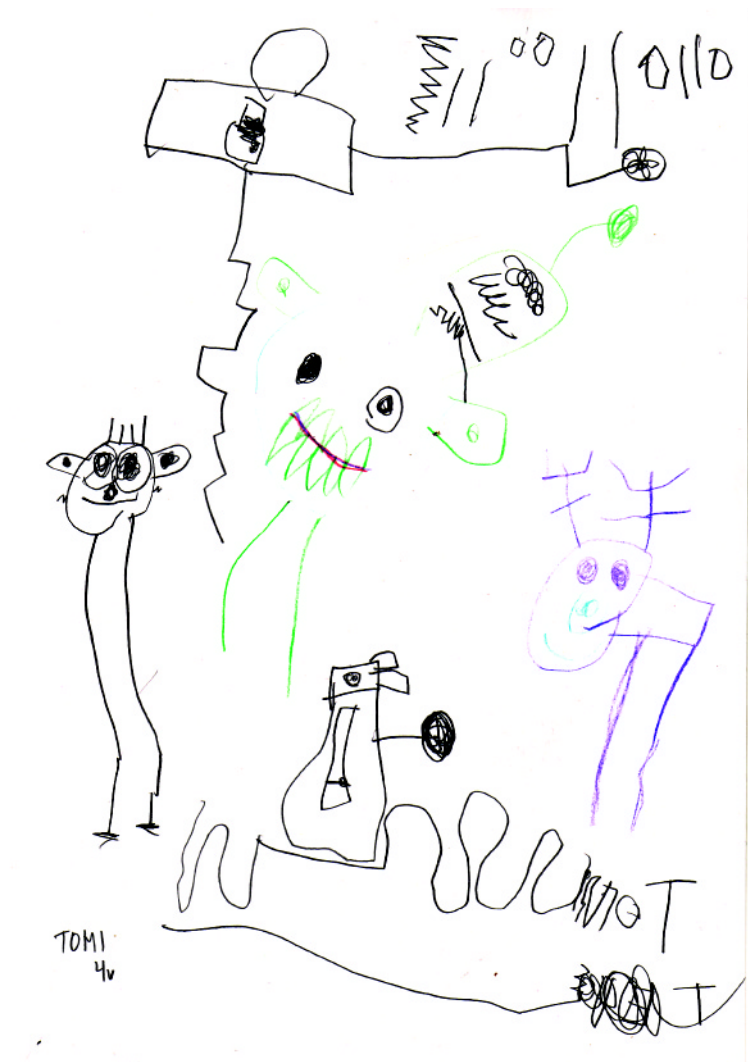
Täällä on marjan vauva!"

Kaikki lapset ryntäsivät pojan

luo katsomaan tuota ihmettä.

Pojalla oli kädessään nuppineulan

pään kokoinen valkoinen puolukan alku.

7.3 Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio

Historiallis-yhteiskunnallisen kasvatuksen tavoitteena on auttaa lasta tutustumaan omaan lähiympäristöön/kotiseutuun ja sen historiaan. Tavoitteena on perinteiden ja kulttuurin siirtäminen, säilyttäminen ja arvostaminen. Lasta tulee kannustaa aloitteellisuuteen ja oman mielipiteen ilmaisuun, näin lapsesta kasvaa aktiivinen yhteiskunnan jäsen.

Historiallis-yhteiskunnallista kasvatusta tapahtuu esimerkiksi tutustumalla oman suvun historiaan, vanhoihin rakennuksiin, työpaikoihin, harrastusmahdollisuuksiin, juhla- ja liputuspäiviin sekä vieraillemalla museoissa, kirkossa ja kirjastossa.

*Kävimme retkellä erään lapsen papan luona katsomassa
tervan polttoa. Olimme lähdössä pois.
Ihastelimme ja haistelimme tervaskantopuita.
Pikku poika otti pienen kiven maasta ja kysyi papalta:
"Saanko ottaa tämän matkamuistoksi."*

7.4 Esteettinen orientaatio

Esteettisen kasvatuksen tavoitteena on tarjota lapselle omakohtaisia aistimuksia, kokemuksia, tunteita ja mahdollisuuksia samastua niihin. Tavoitteena on rikastuttaa lapsen mielikuvitusta, kehittää luovuutta ja auttaa lasta ymmärtämään oman lähiympäristönsä tärkeyden ja kauneuden sekä suhtautumaan siihen kriittisesti.

Varhaiskasvatuksessa esteettistä kasvatusta tapahtuu jokapäiväisissä tilanteissa leikin, ilmaisun, satujen, taiteellisten kokemusten (musiikki, piirtäminen, maalaaminen, muovaileminen, käsityöt yms.) kautta.

7.5 Eettinen orientaatio

Varhaiskasvatuksessa eettisen kasvatuksen tavoitteena on lapsen terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittäminen sekä ympäristöarvojen kunnioittaminen. Esimerkiksi hyvän ja pahan, oikean ja väärän erottaminen, sääntöjen noudattaminen sekä anteeksipyytämisen ja antaminen ovat ensimmäisiä asioita, joita lapsi opettelee.

Eettisessä kasvatuksessa tulee ottaa huomioon lapsen katsomuksellinen - ja uskontokasvatus, jotka saavat erilaisia painotuksia lapsen kehityksen eri vaiheissa. Anja Laurialan runokirjasta "Minäkin opin" kertoo etiikan perusajatuksen:

*"Mikä on oikein? Mikä on väärin?
Mitä voi tehdä ja missä määrin?
Etiikka noihin ottaa kantaa.
Se on ihmisen kasvun apulantaa."*

*Päiväkodissa pohjustettiin Evakko näytelmää draaman keinoin. Opettaja kertoi evakkoperheen tarinaa:
"Talo piti jättää, vaatteitakaan ei paljoa ehditty ottaa mukaan, ruoasta puhumattakaan.
" Eräs tyttö kuunteli ja miltei kyynel silmässä pyysi:
"Älä, älä nyt enää noin puhu, mulla tulee oikeesti kyyneleet silmiin!"*

7.6 Uskonnollis-katsomuksellinen

Lapsen oman uskonnon tai katsomuksen perinteeseen sekä tapoihin ja käytäntöihin perehdytään sopien siitä vanhempien kanssa. Uskontokasvatuksen tavoitteena on tarjota mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita. Lapsi saa kirkkovuoden juhlista kokemuksia niiden perinteistä ja sisällöistä. Yhteistyö seurakunnan kanssa on tärkeää ja tavoitteena on, että kotiseurakunta ja kirkko tulevat tutuiksi.

Hiljentyminen hartauteen, hengelliseen musiikkiin, kirjallisuuteen ja taiteeseen ovat tärkeä osa uskontokasvatusta. Tavoitteena on yhdessä ihmetteleminen, tekeminen ja pohtiminen uskonnollisten ja katsomuksellisten asioiden äärellä. Näiden asioiden tulee olla erityisen turvallisia, perheiden toiveet ja lapsen ikätason huomiioon ottavaa.

ESIMERKKI ORIENTAATIOISTA

VESSELIT, 3-5 VUOTIAAT, RYHMÄN RUOKAILU VAARINTALON PÄIVÄKODISSA

Ruoka-apulaisen tehtävä on tärkeä. Yhdessä aikuisen kanssa hän pyyhkii pöydät, hakee ruokakärryn sekä nostelee leivät, maidot, levitteet, leikkeleet ja kasvikset esille (esteettinen). Apulainen valitsee ruokaloron, joka voi olla ruuan siunaaminen (uskonnollis-katsomuksellinen), loru esim. *auringon lätyt*, laulu esim. *peruna on pyöreä* (luonnontieteellinen) tai vanha perinteinen loru *harakka huttua keittää*.

Ruoka-apulainen myös kertoo toisille mitä tänään on ruokana (eettinen ja luonnontieteellinen).

Ruokaa haettaessa lapset kertovat paljonko ottavat ruokaa. Pienemmät näyttävät sormilla montako perunaa ja lihapullaa. Isommat sanovat lukuna (matemaattinen). Salaatista lapset kertovat vähän tai paljon. Ruoka asetetaan lautaselle kauniisti, jokainen ruokalaji omaan kohtaansa, ei sekoiteta mössöksi. Hyvät ruokatavat; kiittäminen, ole hyvä, rauhallinen keskustelu syödessä, ruokarauha (eettinen). "On porkkana ihan hyvää. Maista vaan".

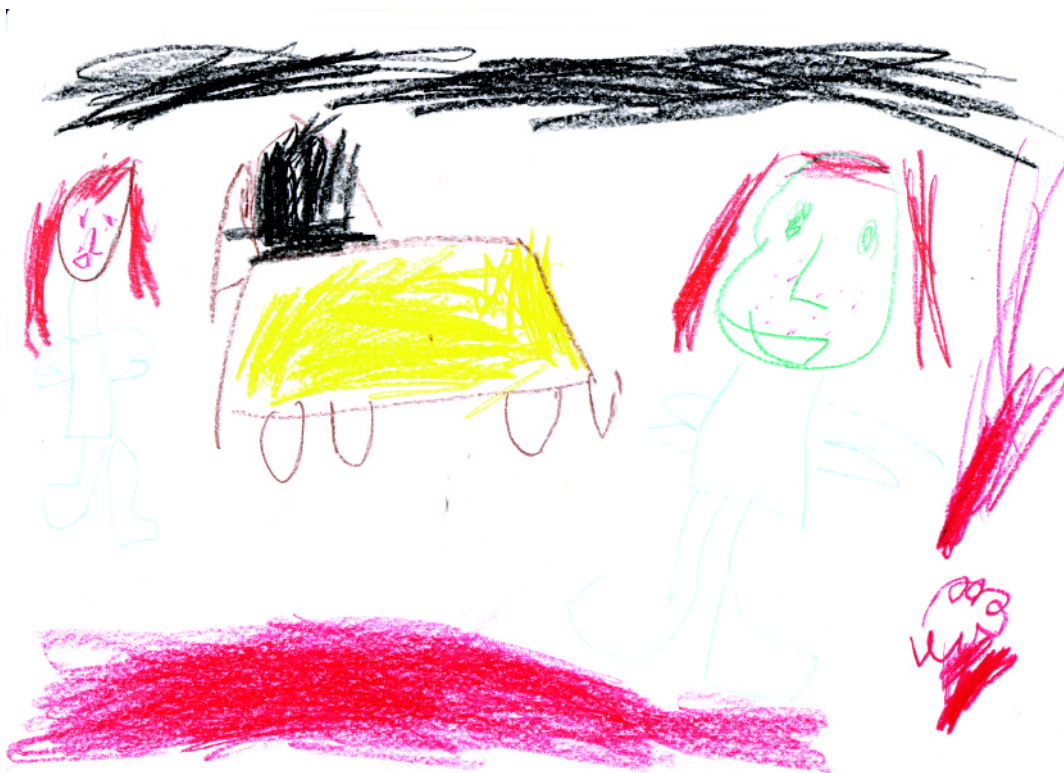

Hiljaa, hiljaa nalle laulaa. Nalle tahtoo ruokarauhaa kädet yhteen liitän, taivaan isää kiitän. Hyvää ruokahalua.

8. SEURANTA JA ARVIOINTI

Varhaiskasvatuksen henkilöstö tulee käyttämään varhaiskasvatussuunnitelmaa jokapäiväisenä työkalunaan. Siikalatvan seutukunnan varhaiskasvatussuunnitelma otetaan käyttöön vuoden 2007 aikana. Samalla jatketaan kuntakohtaisten ja yksikkökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien työstämistä.

Vuonna 2007 laaditaan Siikalatvan yhteinen asiakastyytyväisyyskysely, jonka keskeisenä arvioinnin kohteena ovat kuntien yhteiset palvelut; niiden toimivuus ja kehittäminen. Kysely suoritetaan vuoden 2008 alussa ja se suunnataan myös henkilöstölle ja päätäjille. Varhaiskasvatussuunnitelman ja siitä saadun palautteen avulla kehitetään seutukunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa ja palvelurakennetta eteenpäin. Yhteinen kysely antaa mahdollisuuden myös seutukunnan yhteisten varhaiskasvatuksen laatuksien kehittämiseen. Laatuksien myötä yhtenäistetään myös varhaiskasvatuksessa käytettävät keskustelu- ja kuntoutussuunnitelmalomakkeet. Tavoitteisiin pääsemiseksi järjestetään koko henkilöstölle yhteistä ammatillista lisä- ja täydennyskoulutusta sekä jaetaan varhaiskasvatuksen sisäistä tietoa-taitoa henkilöstön välillä.

LÄHTEET

- K. Laine & J. Tähtinen: Oppimisen ohjaaminen esi- ja alkuopetuksessa.
K. Hakkola, S. Laitinen & M. Ovaska-Airasmaa: Lasten taidekasvatus 1991
L. Heinämäki: Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämiskalibro. 2006
L. Heinämäki: Luentomateriaalit
Stakes: Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005.
Stakes: Vasu-mentor luentomateriaali. 2004
Opetushallitus: Esiopetus suunnitelman perusteet 2000
Lastentarha - lehti: 1/2005 Kasvatuskumppanuus arjen käytännöissä
2/2005 Lapsi päiväkodissa elämää oppimassa
3/2005 Kasvatuskumppanuus tuo kodin ja päivähoidon lähelle toisiaan
3/2005 "Nyt meillä on menestyksen resepti"
Pulkkilan esikoululehti: 2004 Tikkarimaa
2002 Kisumisuli
2006 Kiiltorengas
2003 Muuttotiet

